नागार्जुन नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना

अन्तिम प्रतिवेदन

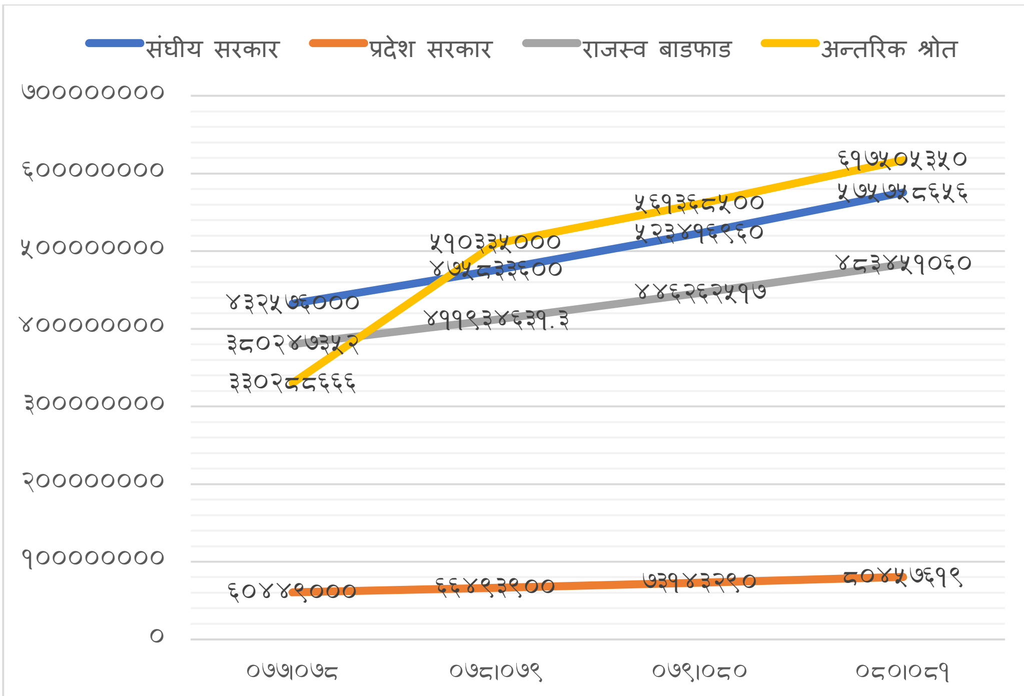

पेस गरिएको निकाय:

प्रदेश शुसासन केन्द्र

बागमती प्रदेश

जावलाखेल, ललितपुर

नागार्जुन नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना

बिषय-सूचि

परिच्छेद-एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि -- १

१.२ राजश्व सुधारको औचित्य -- २

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु -- २

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया --- ३

१.५ योजनाका सिमाहरु -- ३

परिच्छेद-दुई : नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय -- ४

२.२ मानव संसाधनको अवस्था -- ४

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था --- ९

परिच्छेद-तिन : स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

३.१ राजश्व अधिकार सम्बन्धि कानुनी व्यवस्था --- १०

३.१.१ संबैधानिक व्यवस्था --१०

३.१.२ कानुनी व्यवस्था -- ११

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था -- १६

३.३ आन्तरिक आय संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण ------------------------------ १७

३.३.१ स्थानीय कर राजश्व -- १७

३.३.२ गैर कर राजश्व -- २३

परिच्छेद-चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धि नीति --- २८

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता -- २८

४.३ आन्तरिक आय परिचालन --- २८

४.४ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरु -- ३३

परिच्छेद-पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना

५.१ राजश्व सुधार कार्ययोजना -- ३४

परिच्छेद-छ : आगामी तिन बर्षको आय प्रक्षेपण

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण -- ३७

६.२ आगामी तिन आर्थिक बर्षको राजश्व प्रक्षेपण --- ३९

परिच्छेद-सात : अपेक्षित नतिजा -- ३९

अनुसूचिहरु

परिच्छेद-एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ ले संघीयता र स्थानीय स्वशासनको भावनालाई मूर्तरुप दिन निर्णय गर्ने अधिकारको निक्षेपण सहित स्थानीय तहलाई वित्तीय, प्रशासनिक र सेवा प्रवाहको अधिकार प्रदान गरेको छ । यस प्रकार स्थानीय तहहरुलाई संघीयताको सिद्धान्त अनुसार कानूनद्धारा नै आन्तरिक स्रोत परिचालनको लागि कर, शुल्क तथा दस्तुरको दर तोक्न सक्ने र सो बमोजिम आन्तरिक आय संकलन गर्न सक्ने अधिकार प्रदान गरेको हुन्छ । कानूनले प्रदान गरेको अधिकार क्षेत्रभित्र रही वित्तिय निक्षेपणको अधिकारलाई सही रुपमा परिचालन गर्न सकेमा स्थानीय तहको सेवा प्रदान गर्ने क्षमता थप सबल र सक्षम हुन सक्दछ ।

नेपालको विद्यमान अवस्थामा कानूनले व्यवस्था गरे अनुसारका विगतका स्थानीय निकायहरुमा निर्वाचित जनप्रतिनिधि हरुको अनुपस्थितिले गर्दा १४ वर्ष देखि स्थानीय स्वायत्त शासनको अभ्यास पूर्णरुपमा हुन सकिरहेको थिएन । अन्तरिम व्यवस्था अन्तर्गत गाउँपालिकामा कार्यकारी अधिकृत मार्फत र गा.वि.समा गा.वि.स सचिवलाई निर्वाचित संस्थाको समेत जिम्मेवारी दिई कार्य संचालन हुंदै आएको थियो । जसले गर्दा स्थानीय निकायहरुमा निर्वाचित संस्थाबाट आन्तरिक आय परिचालनका सन्दर्भमा हुने नीति निर्माण, कार्यान्वयन तथा अनुगमन जस्ता कृयाकलापहरु हुन सकिरहेको थिएन भने बाह्य स्रोत माथिको निर्भरता क्रमशः बढिरहेको थियो ।

वर्तमान परिवर्तित राजनैतिक घटनाक्रम संगै स्थानीय निकायहरु स्थानीय तहको रुपमा पुर्नसंरचना भए संगै गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाको क्षेत्र, अधिकार तथा जिम्वेवारीहरुमा समेत परिवर्तन भएको छ भने सोही अनुरुप स्थानीय तहहरुको निर्वाचन पनि हालै मात्र सम्पन्न भएको छ । नेपालको वर्तमान संविधानले संघीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार संविधानमै विभिन्न तहका सरकारलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरु लगाउने अधिकार दिएको छ ।

आर्थिक तथा प्रशासनिक सक्षमताका आधारमा भंसार महसुल, मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्क तथा आयकर लगाउने अधिकार पनि केन्द्रीय सरकारलाई दिएको छ। घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर, सवारी साधन कर, मनोरन्जन कर, विज्ञापन कर र कृषिमा आयकरलगाउने अधिकार प्रदेशको अधिकार क्षेत्रभित्र राखिएको छ भने मालपोत/भूमिकर, सम्पत्ति कर, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर, सम्पत्ति कर, घर बहाल कर र व्यवसाय करलाई स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्र राखिएको छ। यसैगरी गैर करहरुमा राहादानी शुल्क, भिसा शुल्क, पर्यटन दस्तुर, सेवा शुल्क र दण्ड जरिवाना लगाउने अधिकार केन्द्रीय सरकारलाई, पर्यटन शुल्क, सेवा शुल्क तथा दण्ड जरिवाना लगाउने अधिकार प्रदेश सरकारलाई र सेवा शुल्क, पर्यटन शुल्क तथा दण्ड जरिवाना लगाउने अधिकार स्थानीय सरकारलाई दिइएको छ। प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय सबै तहको सरकारले पाउने व्यवस्था गरिएको छ भने कुनैपनि तहको सरकारले कर लगाउन सक्ने भनेर उल्लेख नभएका विषयमा कर लगाउने व्यवस्था संघिय सरकारले निर्धारण गरे अनुसार हुने व्यवस्था छ।

पालिकाको विकास निर्माण र सुशासन ब्यवस्थापनमा कर्मचारीहरुको प्राथमिक जिम्मेवारी रहनु र नगरपालिका भित्र क्रियाशील राजनैतिक दल र सामाजिक कार्यकर्ताहरुको परामर्शीय भूमिका मार्फत नगरपालिकाबाट निर्वाचित प्रतिनिधिहरुवाट नीति निर्माण र शासन ब्यवस्थापन हुने क्रमको शुरुवात भएको छ । यस अवस्थामा

नगरपालिकाको वढ्दो खर्च धान्नका लागि र स्थानीय सरकारको सामार्थ्य वृद्धि गर्नका लागि पनि नगरपालिकाको राजश्व वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

यो दस्तावेजमा नागार्जुन नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्य योजना (RAIP) विषयमा भएका अध्ययन तथा छलफलको विस्तृत विवरण तयार गरिएको छ जसले नगरपालिकाको वित्तीय क्षमताको विकास गर्ने एवम् यसलाई सबल बनाउने र राजश्वको सम्भाव्य स्रोतको पूर्ण क्षमतामा उपयोग गर्ने लक्ष्य राखेको छ । यो कार्य नागार्जुन नगरपालिकाको माग वमोजिम प्रदेश शुसासन केन्द्रबाट अगाडि बढाईएको हो । यसबाट प्राप्त निचोड र आएका सुझाव अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो कार्ययोजना तयार गरी आगामि दिनहरुमा नगरपालिकाको राजश्व सुधार गर्ने कार्यमा उपयोग गरिनेछ ।

१.२ राजश्व सुधारको औचित्य

स्थानीय सरकारलाई संविधानले दिएको अधिकार प्रयोग गरी अनुसुचि ८ मा रहेका २२ वटा प्रमुख कार्यक्षेत्र भित्रका जिम्मेवारीहरु पुरा गर्नुपर्ने अवस्था छ. यस प्रयोजनका लागि स्थानीय सरकारलाई संघिय तथा प्रदेश सरकारवाट प्राप्त हुने अनुदानका अतिरिक्त स्थानीय सरकारलाई आफ्नै राजस्वका आधारहरु तयार गर्ने अधिकार निहित रहेकोछ. स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ (घ) र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को दफा ४ अनुसार स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्रमा कर र गैरकर संकलन गर्नसक्ने अधिकार रहेकोछ. तर कर प्रणाली र अधिकार क्षेत्रवारे कम जानकारी, सा-साना व्यवसायहरुमा कर लागू गर्दा हुनसक्ने सम्भावित अलोकप्रियता, स्थानिय सरकारलाई प्राप्त हुन् आएको अनुदान नै खर्च हुन् नसकिरहेको अवस्थामा कर लगाउनु पर्ने आवश्यकता महसुस नहुनु, जस्ता कारणहरुले गर्दा स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर स्थानीय तहले अपेक्षित रुपमा राजस्व संकलन गर्न सकिरहेको अवस्था छैन्र यसरी स्थानीय सरकारहरुले वित्तीय संघियताको पूर्ण अभ्यास गर्न नसकेका कारण सार्वजनिक क्षेत्रको बजेट खर्च गर्न पर्याप्त राजस्व जुटाउन नसकिरहेको अवस्था छ. यसर्थ, स्थानीय सरकारहरुलाई आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर वैज्ञानिक कर प्रणाली लागू गरि कार्यान्वयन गराई आफ्नै राजस्व आधार तयार गर्न सहयोग पुर्याउनु नै प्रस्तुत कार्यक्रमको उदेश्य रहेको छ ।

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु

- स्थानीय तहलाई संविधानप्रदत्त अधिकार, जिम्मेवारी, राजस्व अधिकार, अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण, सार्वजनिक खर्चका लागि ऋण लिने अधिकार जस्ता अवधारणा र व्यवस्था वारे अनुशिक्षण प्रदान गर्ने ।
- राजस्वको दायराहरु खोजि तथा पहिचान गर्न सहयोग पुर्याउने तथा राजस्व प्रक्षेपणका वैज्ञानिक विधिहरु, दर निर्धारण प्रक्रिया र आधारहरु वारे स्थलगत अभ्यास गराई आन्तरिक राजश्वको महत्व महत्व र असुलि सम्बन्धमा ज्ञान प्रदान गर्ने ।
- स्थानीय तहको कम्तिमा आगामी ३ वर्षको राजस्व सुधार कार्य योजना निर्माण गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि निम्न विधि र प्रक्रिया अवलम्वन गरिएको छ.। यस प्रयोजनका लागि छनोट भएका २ जना स्रोतव्यक्तिलाई स्थानीय तहका राजस्व परामर्श समिति पदाधिकारी, कर्मचारी लगायत स्थानीय सरोकारवालाहरुसंग स्थलगत रुपमा स्थानीय तहमा परिचालन गरिएको थियो ।

- छनोट भएका स्रोत व्यक्ति/विज्ञसंग सुशासन अध्ययन केन्दद्वारा सामान्य कार्यगत मार्गदर्शन प्रदान गर्ने,
- स्थानीय तहका प्रमुख, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरु र सम्वन्धित शाखाका कर्मचारीहरुलाई राजस्व संकलन, परिचालन तथा सुधार सम्वन्धमा सैद्धान्तिक रुपमा प्रस्टता ल्याउन १ दिने छलफल कार्यक्रम आयोजना
- स्थानीय तहको विगत ३ वर्षको राजस्व परिचालनको अवस्था वारे समिक्षा गरि सवल र कम्जोर पक्षहरुको पहिचान गर्ने,
- स्थानीय तहका प्रमुख करदाताहरुसंग छलफल गर्ने
- राजस्वका सम्भाव्य क्षेत्रहरुको पहिचान र परिचालन विधि वारे
- राजस्व प्रक्षेपण विधिहरु वारे छलफल, अभ्यास र सहमति गर्ने
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौंदा तयार गरि कार्यपालिकामा प्रस्तुती र पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने र अन्तिम रुप दिने,

१.५ योजनाका सिमाहरु

नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि सिमित स्रोत साधन, प्रर्याप्त सूचनाको कमी, सिमित समयका कारण यस अध्ययनका सीमाहरु देहाय अनुसारका रहेका छन् :

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितिय स्रोतहरुबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरुको आधारमा तयार गरिएको छ । यसका अतिरिक्त नगरपालिकाका सम्वन्धित कर्मचारीहरु तथा अन्य सरोकारपक्षसँग भएको छलफलवाट प्राप्त सूचनाहरु समावेश गरिएको छ ।
- नगरपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोत परिचालन सम्बन्धी अध्ययनकोलागि उपलब्ध गराईएको फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरु नगरपालिका तथा सम्बन्धित शाखाहरुको अभिलेख तथा राजश्व परामर्श समितिसँग भएको छलफल र स्थलगत अध्ययनवाट संकलन गरिएको छ ।
- नगरपालिकाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा आयका स्रोत सम्वन्धी तथ्याङ्कहरु संकलन गरिएको छ । तथ्यांक संकलनको लागि घरधुरी सर्भेक्षण गरिएको छैन् तथापी पालिका स्तरबाट संकलित व्यवसाय, घरेलु उद्योग, कृषि फार्म जस्ता उद्यमहरुको तथ्यांक भने समावेस गरिएको थियो ।
- स्थानीय तहको निर्वाचन भएको लामो समय सम्म पनि अझै संवैधानिक प्रावधान अनुसारको राजश्व बाँडफाँड सम्वन्धी कानूनहरुमा जटिलता आएको र प्रदेश तथा स्थानीय तहको साझा अधिकारको क्षेत्रमा राजश्व बाँडफाँड सम्वन्धी प्रदेश कानून तर्जुमा भएको छैन । संवैधानिक व्यवस्था अनुरुपका उपरोक्त व्यवस्थाहरु पुर्ण भए पश्चात यस प्रतिवेदनलाई परिमार्जन गर्न आवश्यक देखिन्छ, जुन कार्य यस अध्ययनको कार्यक्षेत्रमा समावेश छैन ।

परिच्छेद-दुई : नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ संक्षिप्त परिचय

नेपाल सरकारको निर्णय बमोजिम मिति २०७१ मसिंर १६ गते घोषणा भएको यो नगरपालिका मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्रको बागमती अञ्चल अन्तर्गत काठमाँडौ जिल्लामा पर्दछ । यो नगरपालिकाको पूर्वमा काठमाडौं महानगरपालिकाको वडा नं १४,१३,१५ र १६ पश्चिममा धादीङ्ग जिल्ला, उत्तरमा तारकेश्वर नगरपालिका र दक्षिणमा चन्द्रागिरी नगरपालिका रहेका छन् । भौगोलिक दृष्टिबाट यो नगरपालिका पुर्व देशान्तर ८५० १२' देखि ८५० १७' को विचमा र उत्तर आक्षांश २७० ४०' देखि २७० ४४' को विचमा पर्दछ । नगरपालिकाको क्षेत्रफल २९.८ वर्ग कि.मी.उत्तरी आक्षांश २७० ४०' देखि २७० ४४' पूर्वी देशान्तर ८५० १२' देखि ८५० १७' औषत उचाई : समुद्र सतह देखि १३०० देखि २५०० मी. सम्म । भौगोलिक बनावटको दृष्टिकोणले यस नगरपालिकालाई मुख्य २ क्षेत्रमा विभाजन गर्न सकिन्छ १. उत्तरी पहाडी क्षेत्र २. उपत्यका क्षेत्र

नगरपालिकामा गाभिएका साविक गा.वि.स.का वडाहरुको विवरण यस प्रकार रहेको छ । वडा नं. साविक वडाहरु साविक गाविसहरु १ (७,८,९ इचङ्गुनारायण) २ (५,६ इचङ्गुनारायण) ३ (१,२,३,४ इचङ्गुनारायण) ४ (१,२,४ सीतापाईला) ५ (३,५,६ सीतापाईला) ६ (७,८,९ सीतापाईला) ७ (४,५,६ रामकोट) ८ (७,८,९ रामकोट) ९ (१,२,३ रामकोट) १० (१,४,५,७,८ भीमढुङ्गा) ११ (२,३,६,९ भीमढुङ्गा) १२ (१,३,६ स्यूचाटार) १३ (२,४,५ स्यूचाटार) १४ (७,८,९ स्यूचाटार) राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार नगरपालिकाको घरधुरी संख्या १६७४६ रहेको छ, भने कूल जनसंख्या ६७४२० रहेको छ । जसमध्ये पुरुष ३४०६४ (५०.२५%) र महिला ३३,३५६ (४९.७५%) रहेको छ । अधिराज्यका अन्य भागबाट समेत क्रमिक रुपमा बसाई सर्ने प्रवृत्ति भईरहेको हुँदा यहाँ विभिन्न जाति तथा धर्मालम्विहरुको वसोवास पाईन्छ । नेवार, बाहुन मगर, सन्यासी तथा क्षेत्री जातिको बाहुल्यता रहेको यस नगरपालिकामा अधिकांश जनसंख्या हिन्दु र वौद्ध धर्म मान्ने गर्दछन् । औषत घरपरीवार सदस्य संख्या ४.२१ छ भने लिङ्ग अनुपात ०.९८ रहेको छ । यस नगरपालिकामा प्रति वर्ग कि.मी. ५३६.४ को वसोवास रहेको छ । कुल जनसंख्या ६७४२० पुरुष ३४०६४ महिला ३३३५६ कुल घरधुरी संख्या १६७४६ प्रति परिवार औषत संख्या ४.२१ लिङ्ग अनुपात ०.९८ जनघनत्व (प्रति वर्ग कि.मी.) २२६२.४२ रहेको छ । नगर क्षेत्र भित्र रहेका केहि महत्वपूर्ण ऐतिहासिक, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुमा : १. ईचङ्गुनारायण मन्दिर २. हल्चोक आकास भैरब ३. रानीवन क्षेत्र ४. नागार्जुन जामाचो ५. ह्वाईट गुम्बा ६. बद्री नारायण धाम ७. गणेशमान स्मृती पार्क ८. सहिद पार्क ९. भिमसेनस्थान, भीमढुङ्गा १०. स्वीजरल्याण्ड चौर, पार्क ११. हसन्टार गुम्बा १२. भूवनेश्वरी मन्दिर १३. पञ्चकन्या मन्दिर १४. तारकेश्वर मन्दिर १५. विभिन्न स्थानमा रहेका होमस्टे जस्तै थाप्ले आदि ।

२.२ मानव संसाधनको अवस्था

नागार्जुन नगरपालिकामा कर्मचारीको स्वीकृत दरबन्दीको हाल सम्म स्पष्टता नभइसकेको अवस्था रहेकोले हाल कार्यरत कर्मचारीको दरबन्दीलाई हेर्दा जम्मा ५२ जनाको दरबन्दी पूर्ति भएको छ । यसरी पद पूर्ति भएका कर्मचारीहरूलाई नगरपालिकाको विभिन्न भूमिकाहरू जस्तो समान्य तथा कर्मचारी प्रशासन, आर्थिक प्रशासन, राजश्व प्रशासन, भौतिक पूर्वाधार विकास, सामाजिक विकास, आदि पूरा गर्न खटाएको छ । नगरपालिकाको संगठन संरचना हालसालै गरेको संगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययनले देखाए अनुसार संगठन संरचना र कर्मचारी दरबन्दी तथा पद पूर्तिको अवस्था तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

नगरपालिकाको संगठन संरचना

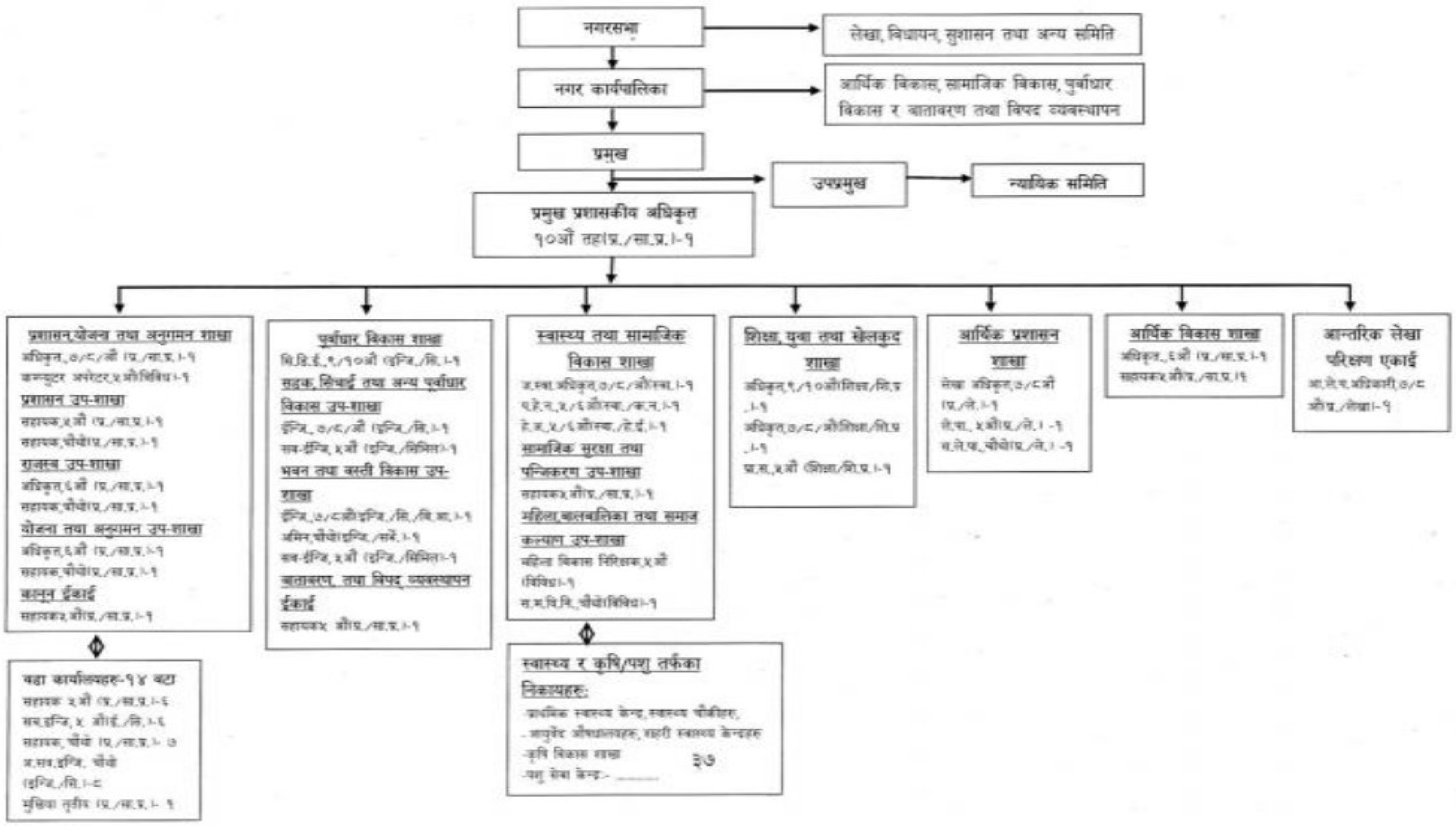

नागार्जुन नगरपालिकामा कार्यरत स्वीकृत दरवन्दीको कर्मचारी विवरण

सि. नं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरवन्दी	कर्मचारीको नाम	कैफियत	
१	प्रमुख पशासकीय अधिकृत	१०	प्रशासन	सा.प्र.	१	कृष्ण प्रसाद सापकोटा		
२	अधिकृत	९/१०	शिक्षा	शि.प्र.	१	कृष्ण बहादुर कुवर		
३	सि.डि.ई	९/१०	इन्जि	सिभिल	१		रिक्त	१ रिक्त
४	अधिकृत	७/८	प्रशासन	सा.प्र.	१	रमेश लुईटेल		
५	लेखा अधिकृत	७/८	प्रशासन	लेखा	१	कपिल प्रसाद पौडेल		
६	अधिकृत	७/८	शिक्षा	शि.प्र.	१	सूर्यनाथ कोइराला मणिराज अवस्थी	समायोजनमा अन्यत्र परेको	१ बढी
७	जन स्वास्थ्य	७/८	स्वास्थ्य	ज.स्वा.	१	सुशिला कठायत	समायोजनमा अन्यत्र परेको	
८	इन्जिनियर	७/८	इन्जि	सिभिल	१	कञ्चन खनाल		
९	इन्जिनियर	७/८	इन्जि	सिभिल	१	ई. शम्भुराज श्रेष्ठ ई. सन्दीप गिरी मलिना शाक्य विमोचन भण्डारी	करार करार वडा नं. ५ वडा नं. १०	नगर सभाको निर्णयानुसार न.पा.को सव इन्जिनियर तथा अ.सव इन्जिनियरको दरवन्दीको सट्टा इन्जिनियरहरू को दरवन्दी कायम गरी दरवन्दी मिलान गरिएको
१०	आ.ले.प.अधिकारी	६	प्रशासन	लेखा	१	रिक्त		१ रिक्त
११	अधिकृत	६	प्रशासन	सा.प्र.	३	नारायण शर्मा राधाकृष्ण श्रेष्ठ वासु प्रसाद न्यौपाने	हाल समायोजनबाट छैठौं वडा नं. ३ समायोजनबाट छैठौं वडा नं. १समायोजनबाट छैठौं	
१२	प.हेन.	५/६	स्वास्थ्य	क.न.	१	संगिता योगी		
१३	हेल्थ असिस्टेन्ट	५/६	स्वास्थ्य	हे.ई.	१	कमला चापागाई		

सि. नं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरवन्दी	कर्मचारीको नाम	कैफियत	
१४	सहायक	५	प्रशासन	सा.प्र.	५	नारायण प्रसाद तिमिल्सिना भुवन गिरी राजेन्द्र प्रसाद गौतम कल्याणी घिमिरे प्रमिशा राना सुशिला अर्याल ज्ञवाली	पाचौं तहमा समायोजन	चौथो तहको दरवन्दीबाट मिलान गरी पाचौं तह कायम गरिएको
१५	लेखा सहायक	५	प्रशासन	लेखा	१	नविन चन्द्र घिमिरे		
१६	प्रा.स.	५	शिक्षा	शि.प्र.	१		रिक्त	१ रिक्त
१७	सव इन्जिनियर	५	इन्जि	सिभिल	२	सन्धया रेग्मी		१ रिक्त
१८	कम्प्युटर अपरेटर	५	विविध		१	शैलेश्वरी गिरी		
१९	महिला विकास	५	विविध		१	दमन्त कुमारी खत्री		
२०	अमिन	४	इन्जि	सर्भे	१	यमुना जोशि	करार	
२१	सहायक	४	प्रशासन	सा.प्र.	३	संजित के.सी. सिद्धार्थ श्रेष्ठ	आ.ले.प. शाखा	
२२	स.ले.पा.	४	प्रशासन	लेखा	१	विष्णुराज गिरी	वडा नं. ७	
२३	सहायक महिला विकास निरिक्षक	४	विविध		१	गोमा देवि सोति पराजुली	हाल समायोजनबाट पाचौं तह	
जम्मा					३२			

वडा कार्यालय तर्फ कार्यरत स्वीकृत दरवन्दी

सि.नं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरवन्दी	कर्मचारीको नाम	कैफियत	
१	सहायक	५	प्रशासन	सा.प्र.	५	गिता खनाल सिता देवि सोति टंकराज पाण्डेय प्रदिप लामिछान यादव प्रसाद धमला शारदा तिमिल्सिना कल्पना पन्त	विविध सेवा छैठौं समायोजनबाट म.वि.अ. छैठौं समायोजनबाट म.वि.नि. पाचौं समायोजनबाट विविध सेवा पाचौं समायोजनबाट	२ बढी

सि.नं.	पद	तह	सेवा	समूह	स्वीकृत दरवन्दी	कर्मचारीको नाम	कैफियत	
२	सव इन्जिनियर	५	इन्जि	सिभिल	५	ई. दिनेश गिरी ई. नरेन्द्र श्रेष्ठ ई. कञ्चन बलामी ई. मंगल कुमार बलामी	नगर सभाको निर्णयानुसार वडाको सव इन्जिनियरको दरवन्दीको सट्टा कार्यव्यस्तताको आधारले इन्जिनियरको दरवन्दी कायम गरी दरवन्दी मिलान गरिएको	१ रिक्त
३	सहायक	४	प्रशासन	सा.प्र.	५	ऋषि प्रसाद भट्टराई ईश्वरी प्रसाद भट्टराई सुमा के.सी. सानु मैया थापा मगर	समायोजनमा अन्यत्र परेको १ रिक्त	१ रिक्त
४	अ.सव. इन्जिनियर	४	इन्जि	सिभिल	५	सुलभ राई (करार)	रिक्त	३ रिक्त
		जम्मा			२०			

नोट:

नगर सभाबाट स्वीकृत दरवन्दी: ११७ जना

नेपाल सरकारको स्वीकृत दरवन्दी: ५२ जना

व्यक्ति करार संख्या: ४७ जना

संस्था करार: १८ जना

<u>विषयगत शाखा तर्फ</u>

स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत संख्या: ३७ जना

आर्युवेद शाखा: ४ जना

महिला तथा बालबालिका शाखा: ३ जना (महिला विकास अधिकृत प्रवला श्रेष्ठ फाजिलमा परेको) दरवन्दीमा १ बढी

पशु शाखा: २ जना

एल.जि.सि.डि.पि. अन्तर्गत १ जना सूचना प्रविधि अधिकृत (करार)

प्रधानमन्त्री रोगजार कार्यक्रम १ जना शाखा अधिकृत (रोजगार संयोजक) (करार)

विभिन्न सेवा प्रदायक संस्था तथा गरिवसंग विश्शेवर कार्यक्रमका सा.प्र. समेत: ५ जना (करार)

विद्यालय स्रोत व्यक्ति १ जना (करार)

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

नगरपालिकामा रहेको भौतिक तथा मेसीनरी औजार र उपकरणहरुको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १: नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका चल अचल सम्पत्ति

क्र.सं.	मेसिन औजार तथा अन्य उपकरण	इकाई	संख्या	हालको उपयोग	भाडा दर रु
१	टिप्पर टाटा	संख्या			१
२	टिप्पर आइचर	संख्या			१
३	स्कर्पियो एस ४ प्लस	संख्या		अफिस प्रयोजन	१
४	पिकअप डबल क्याब	संख्या		अफिस प्रयोजन	१
५	दमकल	संख्या		अग्नि नियन्त्रण	१ निशुल्क
६	मोटरसाइकल	संख्या		अफिस प्रयोजन	२०
७	स्कुटर	संख्या		अफिस प्रयोजन	४
८	पानी ट्यांकी	संख्या			१
९	रोलर	संख्या			
१०	ब्याकहो लोडर	संख्या			
११	एक्साभेटर	संख्या			
१२	लोडर	संख्या			
१३	एक्साभेटर ब्रेकर समेत	संख्या			
१४	कंक्रिट कटर	संख्या			
१५	ट्याक्टर				
१६					

परिच्छेद-तिन : स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

३.१ राजश्व अधिकार सम्बन्धि कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन तथा अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनमा स्थानीय सरकारको राजश्व अधिकार सम्बन्धीका प्रावधानहरू यस शीर्षक अन्तर्गत प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची - ८ (स्थानीय तहको अधिकार सूची) को प्रावधान अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजश्व अधिकार प्रदान गरेको छ :

- सम्पत्ति कर
- भूमिकर (मालपोत)
- घर जग्गा बहाल कर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- सवारी साधन कर
- सेवा शुल्क, दस्तुर
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- दण्ड जरिवाना
- मनोरञ्जन कर
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी

त्यसै गरी नेपालको संविधान २०७२ मा स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी निम्न धारामा थप प्रावधान देहाय अनुसार रहेको छ :

धारा २२८ : कर लगाउन वा ऋण लिन नपाईने

(१) कानून बमोजिम बाहेक स्थानीय तहमा कुनै पनि किसिमको कर लगाउन, उठाउन र ऋण लगाउन पाईने छैन ।

(२) स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्नेछ ।

धारा २३६ : अन्तर प्रदेश व्यापार

संविधानमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एक प्रदेश वा स्थानीय तहबाट अर्को प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने वस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तार वा कुनै प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने बस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तारमा कुनै किसिमको वाधा अवरोध गर्न वा कुनै कर, शुल्क, दस्तुर वा महशुल लगाउन वा त्यस्तो सेवा वा वस्तुको ढुवानी वा विस्तारमा कुनै किसिमको भेदभाव गर्न पाईने छैन ।

३.१.२ कानुनी व्यवस्था

संघीय कानुन (**स्थानीय सरकार संचालन ऐन (स्थाससंऐ)**, २०७४ को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म र **अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन** (असविव्यऐ), २०७४ ले स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ :

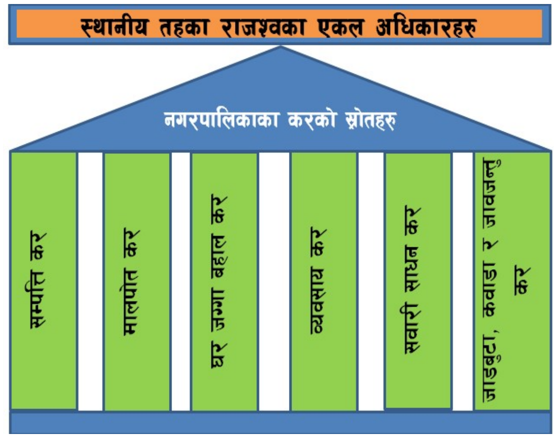

(क) स्थानीय तहको एकल अधिकार:

अ) कर

- ***सम्पत्ति कर:*** आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर तथा घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप घरजग्गामा (स्थाससंऐ)
- ***भूमिकर (मालपोत):*** सम्पत्ति कर लागेको घरजग्गा वाहेकको अन्य जग्गामा (स्थाससंऐ)
- ***घर जग्गा बहाल कर:*** कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा (स्थाससंऐ)
- ***व्यवसाय कर:*** व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा (स्थाससंऐ)
- ***सवारी साधन कर:*** टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सामा (असविव्यऐ)
- ***जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर:*** आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत (स्थाससंऐ)

आ) शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्क: आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत (स्थाससंऐ)
- पार्किङ शुल्क: आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत । (स्थाससंऐ)

इ) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा । (स्थाससंऐ)
- आफूले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि) (स्थाससंऐ)
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क (स्थाससंऐ)
- सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क (स्थाससंऐ) ।

ई) बिक्री गर्न सक्ने

- आफ्नो क्षेत्रभित्र वाताबरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एबम् माटोजन्य वस्तु । (स्थाससंऐ)
- आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदि । (स्थाससंऐ)

उ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने । (स्थाससंऐ)
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने । (स्थाससंऐ)

ऊ) प्रचलित कानून बमोजिम गर्ने सिफारिस, दर्ता, अनुमति, नवीकरण आदिको शुल्क तथा दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (स्थाससंऐ दफा ११ को घ को ७)
  - स्थानीय सहकारी संस्था
  - १०० वाट सम्मको एफएम रेडियो
  - घ वर्गको ठेक्का इजाजत
  - सामुदायिक, संस्थागत, गुठी, सहकारी विद्यालय
  - प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायीक तालिम
  - मातृ भाषामा शिक्षा दिने विद्यालय
  - ट्युसन, कोचिङ्ग
  - औषधि पसल
  - परिवार नियोजन तथा मातृ शिशु कल्याण सम्बन्धी सेवा
  - ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो र स्लेट जस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग
  - स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म
  - स्थानीय तहका पत्र पत्रिका
  - जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र तथा अन्य स्वास्थ्य संस्था, क्लिनिक
  - स्थानीय स्तरका संघ संस्था
  - इन्टरनेट, टेली सेन्टर, केवुल तथा तार विहिन टेलिभिजन
  - लघु घरेलु तथा साना उद्योग (कार्य जिम्मेवारी मापदण्ड, २०७६ मा प्रदेशको अधिकारमा रहेको)
- नक्सा पास दस्तुर (स्थाससंऐ दफा ३३ को ४)
- दण्ड जरिवाना (असविब्यऐ)

(ख) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ११ (४) :

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय तहहरूलाई प्रदान गरेको राजश्व अधिकार स्थानीय तहले आर्थिक ऐन मार्फत राजश्वको दर तथा संकलनका अन्य आधारहरूको निर्धारण गरी सङ्कलन गर्नु पर्दछ ।

तालिका २ : प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाडँ (प्रतिशतमा)

क्र.सं.	श्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
१	पर्वतारोहण	५०	२५	२५
२	विद्युत	५०	२५	२५
३	बन	५०	२५	२५
४	खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
५	पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, अनुसूची ४

(ग) राजश्व बाँडफाँट (असविव्य, ऐन)

(अ) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने

(आ) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र नगरपालिकाले उठाउने ।

(इ) मनोरंजन करको दर प्रदेशले लगाउने र नगरपालिकाले उठाउने

(ई) विज्ञापन करको दर नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने

- (आ), (इ) र (ई) बमोजिमको करवाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।
- (अ) बमोजिम प्रदेशले लगाएको र उठाएको सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरिने ।

(उ) नेपाल सरकारले संकलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।

- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँट हुने
- स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने

(ऊ) प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत

- प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने

राजश्व बाँडफाँट अन्तर्गत संघीय सरकारवाट सङ्कलन भएको मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तशुल्क तथा प्राकृतिक स्रोतवाट प्राप्त रोयल्टी रकमको माथि उल्लेख भए बमोजिमको हिस्सा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ। उक्त रकम संघीय सरकारले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँड हुने व्यवस्था छ।

१) प्रदेश सरकारबाट गरिने बाँडफाँट

त्यसैगरी प्रदेश सरकारले सङ्कलन गरेको सवारी करवाट प्राप्त रकमको ४० प्रतिशत रकम पनि राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा सम्वन्धित स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ। यसका अतिरिक्त स्थानीय तहवाट संकलन भएको कर तथा शुल्कको ४० प्रतिशत रकम सम्वन्धित प्रदेशलाई पठाउनु पर्ने व्यवस्था छ।

तालिका ३ : स्थानीय र प्रदेश तह वीचको राजश्व बाँडफाँड

क.सं.	करका क्षेत्रहरू	संकलन गर्ने तह	राजश्व बाँडफाँड (प्रतिशतमा)	
			प्रदेश	स्थानीय तह
१	सवारी साधन कर	प्रदेश	६०	४०
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	स्थानीय	४०	६०
३	मनोरञ्जन कर	स्थानीय	४०	६०
४	विज्ञापन कर	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

२) मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तशुल्क

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्तःशुल्क रकम मध्येबाट उठेको रकमलाई संघीय विभाज्य कोषमा राखी सो रकम मध्ये संघीय सरकारले ७० प्रतिशत, प्रदेशले १५ प्रतिशत र स्थानीय सरकारले १५ प्रतिशत बाडँफाँड गर्ने व्यवस्था रहेको छ।

तालिका ४ : मूल्य अभिबृद्धि कर, अन्तशुल्कको बाँडफाँड

क.सं.	श्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
१	मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
२	अन्तशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३ (६)

(घ) अनुदान

संघीय तथा प्रदेश सरकारवाट प्रदान गरिने वित्तीय समानिकरण अनुदान राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ । त्यसै गरी संघीय तथा प्रदेश सरकारले आयोगले तोकेको आधार बमोजिम सशर्त अनुदान प्रदान गर्ने व्यवस्था छ। समपूरक तथा विशेष अनुदानकोलागि स्थानीय तहहरूवाट प्राप्त हुने प्रस्ताव र अनुदान वितरण कार्यविधिको आधार संघीय तथा प्रदेश सरकारले अनुदान उपलब्ध गराउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

- ***वित्तीय समानीकरण अनुदान:*** खर्चको आवश्यकता र राजश्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त
- ***सशर्त अनुदान:*** कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त
- ***समपूरक अनुदान:*** पूर्वाधार बिकास सम्बन्धि कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त
- ***विशेष अनुदान:*** कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट

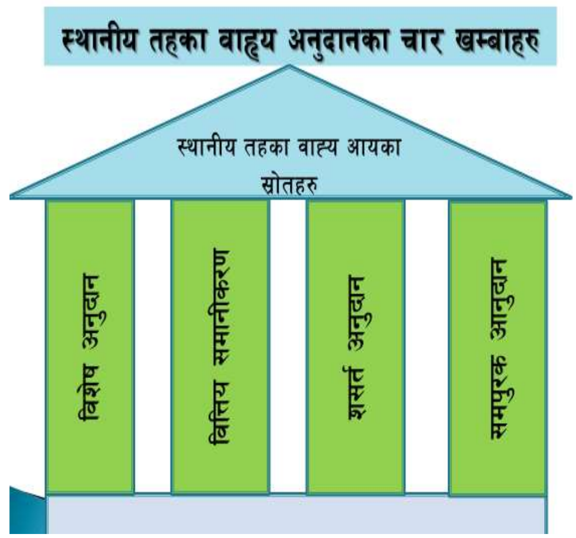

(ङ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएरमात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमा भित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम वाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (असविव्यऐ)
- कर नलाग्ने : कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट संचालित परियोजनावाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र (स्थाससंऐ)
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीवाट गर्न सक्ने (स्थाससंऐ)
- गैर करको दर निर्धारण गर्दा वस्तु वा सेवाको लागत, सञ्चालन र सम्भार खर्चलाई आधार मान्नु पर्ने (असविव्यऐ)

- कर वा गैर कर राजश्वको प्रस्ताव तयार गर्दा वा भैरहेको कर वा गैर कर राजश्वमा परिवर्तन गर्नुपर्दा त्यसको आवश्यकता, औचित्य तथा तथा त्यसबाट पार्ने प्रभाव समेत उल्लेख गर्नु पर्ने (असविव्यऐ)
- राजश्व प्रस्ताव तयार गर्दा त्यस्तै विषयमा नेपाल सरकार, अन्य प्रदेश वा स्थानीय तहले लगाएका कर वा गैर कर र त्यसको दरसँग यथासम्भव तारतम्यता हुने गरी गर्ने (असविव्यऐ) ।

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

नगरपालिकाको आन्तरिक आय सम्भाव्यता थाहा पाउनको लागि हालको कानुनी प्रावधान अनुसार नगरपालिकालाई उपलब्ध आय शिर्षकहरूको परिचालन कसरी गरिएको छ भनी जान्नु उपयुक्त हुन आउँछ । नगरपालिकाले उपरोक्त आय शिर्षकहरू मध्ये कतिवटामा असुली गरिरहेको, कतिवटामा संकलनको निर्णय मात्र गरेको र भएका शिर्षक मध्ये कतिवटामा दर र दायरा वढाउन सकिने र कतिवटा शिर्षक परिचालन गर्न सकिने हो भनी नगरपालिकाका पदाधिकारीहरूसँगको छलफलबाट यथार्थ अवस्था झल्काउन कोशिस गरिएको छ ।

तालिका ५ : आन्तरिक आय संकलनको विद्यमान अवस्था विवरण

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
क) कर राजस्व			
मालपोत वा भूमिकर	भएको	भएको	भएको
सम्पत्तिकर	भएको	भएको	भएको
व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
बिटौरी कर	नभएको	नभएको	नभएको
बहाल कर	भएको	भएको	भएको
विज्ञापन कर	भएको	भएको	भएको
(ख) **गैर कर राजश्व**			
सवारी पार्किङ्ग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
खानेपानी महशुल	नभएको	नभएको	नभएको
पर्यटन सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क	भएको	भएको	भएको
ढल निकास सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
सार्वजनिक शौचालय सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
हाटवजार सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको

आय शीर्षकहरू	सम्भावना (भएको/नभएको)	बैठकबाट दर निर्धारण (भएको/नभएको)	पालिकाबाट संकलन (भएको/नभएको)
अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क	भएको	भएको	भएको
दर्ता तथा नविकरण दस्तुर	भएको	भएको	भएको
नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुर	भएको	भएको	भएको
नाता प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
अन्य प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
सार्वजनिक निजी साझदारी	नभएको	नभएको	नभएको
अन्य स्रोत परिचालन (नक्सा फाराम, फोटोकपी, प्रोफाईल, घरनम्वर आदि विक्रि)	भएको	भएको	नभएको
भाडा तथा वहाल	भएको	भएको	भएको
मेसिन तथा औजार भाडा	नभएको	नभएको	नभएको
सभागृह भाडा	नभएको	नभएको	नभएको
ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा	नभएको	नभएको	नभएको
दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

३.३ आन्तरिक आय संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

३.३.१ स्थानीय कर राजश्व

यस भागमा नगरपालिकाको आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरू परिचालनको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाको शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गर्दै प्रभावकारी परिचालनका उपायहरूको खोजी गरिएको छ।

३.३.२ कर राजश्व

(क) सम्पत्ति कर

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को संशोधन अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन पाउने व्यवस्था गरेको छ। यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। **“घरले चर्चेको**

जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्नेछ । घर जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउँदा घर जग्गाको मूल्यांकनका आधारहरू देहाय बमोजिम हुनेछन :

(क) घर र घरजग्गाको आकार, प्रकार, बनौट र उपयोगको अवस्था,

(ख) घर र घरजग्गाको चलनचल्तीको मूल्य र घरको ह्रास मूल्य,

(ग) घर र घरजग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(घ) सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्दा नागरिकको जीवनस्तर, आर्थिकस्तर र कर तिर्न सक्ने क्षमताका आधारमा गर्नुपर्नेछ ।

यस व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनैपनि व्यक्तिको स्वामित्वमा रहेको सम्पूर्ण घर र जग्गाको एकिकृत रुपमा हिसाब गरी मुल्यांकनका आधारमा सम्पत्ति कर लगाउँदै आएको छ । आर्थिक ऐनमा सम्पत्ति मूल्याङ्कनको दर (आधार) निर्धारण गरेको छ तर करका दरहरू उल्लेख गरिएको छैन । नगरपालिकाले सम्पत्ति कर सम्बन्धी कार्यविधि तयार पारेर सम्पत्ति कर सम्बन्धी दर निर्धारण गरी घर र घरले चर्चेको जग्गाको मूल्याङ्कन दर र घर तथा संरचना ह्रासकट्टी समेत मूल्याङ्कन दर निर्धारण गरि करको दर निर्धारण गर्नुपर्ने देखिन्छ । आ.व. ०७६।०७७ मा रु १,३३,५५,९७२ रकम सम्पत्ति कर वापद संकलन भएको देखिन्छ भने आ.व. ०७७।०७८ मा । यसलाई थप व्यवस्थापन गर्न सकिएमा यो रकममा उल्लेखनीय सुधार हुने देखिन्छ ।

संभाव्यता :

तालिका ६ : सम्पत्ति कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

सम्पत्ती मूल्य विवरण	सम्पत्ति लागत विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	औसत करको दर	सम्भाव्य संकलन (रु.)
कुल घरधुरी संख्या १६७४६				
शुरुको ५० लाख सम्म	५० लाख	१५००	१०००	१५०००००
त्यस पछिको ५० लाख सम्म	१ करोड सम्म	४०००	१५००	६००००००
त्यस पछिको ५० लाख सम्म	१ करोड ५० लाख	५०००	३५००	१७५०००००
त्यस पछिको ५० लाख सम्म	२ करोड	३०००	५०००	१५००००००
त्यस पछिको १ करोड सम्म	३ करोड	१५००	१७०००	२५५०००००
त्यस पछिको १ करोड सम्म	४ करोड	१०००	२५०००	२५००००००
त्यस पछिको १ करोड सम्म	५ करोड	५००	३००००	१५००००००
त्यस पछिको २ करोड सम्म	७ करोड	३००	७००००	२१००००००

त्यस पछिको ३ करोड सम्म	१० करोड	१००	१२००००	१२००००००
त्यस पछि जति भएपनि	१० करोड भन्दा बढी	१००	१२००००	१२००००००
जम्मा		१७०००		१५,०५,००,०००

सुझावहरू

- आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएका घरको वर्गिकरणलाई मूल्यांकनको आधार बनाई न्यूनतम मूल्य कायम गर्न सकिन्छ ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुसार सम्पत्ति कर संकलन गरी बाँकी जग्गामा मालपोत संकलन गर्ने गरी कार्यविधि तयार पारी लागु गर्नुपर्ने
- करदाताको पहिचान गरी विवरण अद्यावधिक गर्ने ।

(ख) मालपोत वा भूमि कर

विद्यमान अवस्था :

नागार्जुन नगरपालिकाले भूमिकर वापत न्यून रकम संकलन गरेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को संशोधनले घर र भौतिक संरचना र चर्चेको दोब्बर सम्मको जग्गामा सम्पत्ति कर तथा बाँकी जग्गामा भुमिकर (मालपोत) लगाउन सक्ने व्यवस्था गरेको छ ।

संभाव्यता :

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा व्यवस्था गरे अनुसार घर तथा संरचनाले चर्चेको भन्दा बाहेकको जग्गामा भूमि कर (मालपोत) करको संभाव्यता अनुमान गरिएको छ । यो नगरपालिकाको अधिकांस भूभाग शहरीकरण भैसकेको अवस्थामा केही वाहीरी क्षेत्रमा रहेका जग्गा जमिनबाट भूमिकर संकलन भएको देखिन्छ । आ.व. ०७६।०७७ मा भूमिकर शिर्षकमा रु ७६५,०३७ रकम संकलन भएको थियो ।

तालिका ७ : भूमि कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

जग्गा विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	क्षेत्रफल रोपनी	करको दर (रु. प्रति रोपनी	सम्भाव्य संकलन रु. हजारमा
नगरको कुल घरधुरी संख्या : १६७४६				
सडकले छोएको तथा शहरी क्षेत्र	४०००	५०००	५००	२५,००,०००
कृषि क्षेत्र	१०००	५०००	२००	१०,००,०००
जम्मा				**३५,००,०००**

सुझावहरू

- मालपोतको दर निर्धारण गर्दा जग्गाको क्षेत्रफल र मुल्यांकनको आधारमा गर्ने
- बाटोले छोएको र नछोएको पत्ता लगाउन बाटोको लगत कट्टा गरी भु सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने
- मालपोत संकलन कार्यविधि निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने

(ग) घरजग्गा बहाल कर

विद्यमान अवस्थाः

नगरपालिकाले आर्थिक ऐन २०७७ मा नगरपालिका क्षेत्रभित्रको कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आशिंक रुपमा बहालमा दिइएमा बहाल रकममा अनुसूची अनुसार बहाल लगाई असुल उपर गरिनेछ भनी अनुसूचिमा उल्लेख गरिएको छ। जस अनुसार

(क) घरजग्गा वहाल कर व्यपार व्यवसायको हकमा १० प्रतिशत

(ख) घरजग्गा वहाल कर निजि आवासको हकमा ५ प्रतिशत

संभावनाः

नगरपालिकाले आ.व. ०७६।०७७ मा वहाल कर वापत रु ५९,८३,४५३ संकलन गरेको देखिन्छ । नगरपालिकाको वस्तुस्थिति शहरीकरणको अवस्था आदीलाई मध्यनजर राख्दा यहाँ भाडामा दिने परिवार करिब ५००० र व्यवसायिक प्रयोजनको लागि करिब २००० रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ। व्यवसायिक प्रयोजनको लागि भाडामा दिंदा बहाल रकमको १० प्रतिशत र व्यक्तिगत प्रयोजनको लागि भाडामा दिंदा ५ प्रतिशत दर कायम गर्दा संकलन हुनसक्ने रकम देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका ८ : घरबहाल कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	प्रयोजनका आधारमा बहाल लिने करदाता	बहालमा भएको घरजग्गा संख्या	औसत मासिक भाडा रकम	जम्मा वार्षिक भाडा असुली	प्रस्तावित करको दर	घर बहाल कर
		(क)	(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
		अनुमानित	अनुमानित	क X ख X १२	प्रतिशत	ग को १० प्रतिशत
१	अडिट गर्ने संस्थागत प्रयोजनले व्यवसायीक फर्म, वित्तिय तथा सार्वजनिक संस्थाहरूलाई वहालमा लगाउने (औसत मासिक रु.२०००० भाडा आर्जन गर्ने)	२०००	१५०००	३६,००,००,०००	१०	३६०,००,०००
२	घरयासी प्रयोजनले बहालमा लगाउने (औसत मासिक रु. १०,००० भाडा आर्जन गर्ने)	५०००	१००००	६०,००,००,०००	५	३,००,००,०००

	जम्मा	८०००		९६,००,००,०००		६६०,००,०००

सुझावहरू

- घर जग्गा बहाल असुलीको कार्यविधि निर्माण गर्ने
- बहालमा लगाइएको जग्गा तथा घरको लगत संकलन गर्ने
- घरजग्गा बहाल रकम मूल्याङ्कन गर्न घर तथा संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटको दरले बहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो बमोजिम बहाल रकम निर्धारण गरी कर संकलन गर्ने

(घ) व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्था:

नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा नगर क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय कर लगाई असुल उपर गरिने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनमा व्यवसाय करको दर निर्धारण गरिएको छ । आर्थिक ऐनमा व्यवसायको प्रकृति र वर्गिकरण बृहत रुपमा गरिएको हुँदा यहाँ सबै व्यवसायलाई उल्लेख नगरी व्यवसायको प्रकृति अनुसार वर्गिकरण गरि आयको सम्भावना उल्लेख गरिएको छ। आ.व. ०७६।०७७ मा व्यवसाय कर वापत रु ३१,०२,६९५ संकलन भएको देखिन्छ भने यही शिर्षकमा आ.व. ०७७।०७८मा व्यवसाय रजिष्ट्रेसन र कर वापत रु ६८,३१,२२९ संकलन भएको देखिन्छ ।

संभावना:

तालिका ९: व्यवसाय कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या	औषत दर	जम्मा रकम
१	विभिन्न प्रकृतिका साना व्यवसाय रजिष्ट्रेसन तथा दर्ता (विक्रि, सेवा, तथा अन्य)	५०००	२०००	१,००,००,०००
२	अन्य ठूला व्यवसाय (होटल, पार्टी प्यालेस, सुनचादि पसल, फार्म आदि)	२०००	५०००	१,००,००,०००
३	अन्य विविध प्रकृतिका व्यवसाय	१०००	२०००	२०,००,०००
	जम्मा			२२०,००,०००

सुझावहरू

- नगरपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नका लागि नगरकार्यपालिकाबाट व्यवसाय संचालन इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था गर्न धुनीवेशी उद्योग वाणिज्यसंग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने
- व्यवसाय कर संकलनको लागि वर्षमा १ पटक व्यवसाय कर संकलन अभियान सञ्चालन गर्ने
- व्यवसायीहरूले कर चुक्ता प्रमाणपत्र लिंदा व्यवसाय नवीकरण गरेको प्रमाण अनिवार्य रुपमा पेश गर्नुपर्ने नीति निर्माण गरी आन्तरिक राजश्व कार्यालय, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय तथा उद्योग वाणिज्य संघ कार्यालयसंग सहकार्य गर्ने

(ङ) विज्ञापन कर

विद्यमान अवस्था:

नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा राखिने होर्डिङ बोर्ड, साइन बोर्ड, डिजिटल बोर्ड, ग्लो बोर्ड र स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था छ। संघीय कानून अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँड हुने कर हो। यसबाट संकलित कूल राजश्व मध्ये ४० प्रतिशत राजश्व प्रदेश संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्दछ।

संभावना:

नागार्जुन नगरपालिकामा हाल सम्म विज्ञापन कर वापत राजश्व संकलन भएको देखिदैन्। नगरपालिकाको वस्तुस्थीती लाई मध्यनजर गर्दा नगर क्षेत्र भित्र विभिन्न स्थानमा गरी करिब १००० वटा विभिन्न विज्ञापनका सामग्री राखिएको अनुमान गरिएको छ। सोही अनुमानका आधारमा विश्लेषण गरी विज्ञापन कर देहायअनुसार सम्भाव्यता एकिन गरिएको छ :

तालिका १० : विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

विज्ञापन सामाग्री	विज्ञापन सामाग्रीको साइज अनुसार संख्या				औषत दर प्रति गोटा (रु.)	संभाव्य रकम (रु.)
	ठूला	मध्यम	साना	जम्मा		
होर्डिङ वोर्ड, ग्लोब वोर्ड	२००	२००	३००	७००	२०००	१४,००,०००
भित्तेलेखन	१००	८०	२००	३८०	५००	१९०,०००
फ्लेक्स व्यानर	१००	१५०	२००	४५०	७००	३१५,०००
जम्मा	४००	४३०	७००	१५३०		१९,०५,०००
					६०%	११४३,०००

सुझावहरू

- विज्ञापन सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा तथ्याकंन संकलन गर्ने
- संकलित विवरण अनुसार विज्ञापनको करको दर निर्धारण गर्ने
- न्युनतम संकलन हुन सक्ने गरी ठेक्का अंक गणना गर्ने र ठेक्का दिने

३.१.३ गैर कर राजश्व

(क) ढुंङ्गा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री

विद्यमान अवस्था :

केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७५ को दफा ६२ क थप गरी नगरपालिका तथा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय अध्ययन तथा परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट,

ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान राखेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐनमा भएको यस संशोधनसँगै यस शीर्षकको राजश्व स्थानीय तहको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र पर्दछ । नेपाल सरकारबाट जारी ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन, बिक्री तथा व्यस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ ले स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्रीबाट संकलित राजश्व मध्ये ६० प्रतिशत स्थानीय संचित कोषमा र ४० प्रतिशत प्रदेश संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । तर सो अनुसार ऐनमा संशोधन भई नसकेको अवस्था छ ।

विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र नियमावली २०७७ को व्यवस्था अनुसार संक्षिप्त वातावरण अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातवरणीय प्रभाव मूल्याकंनको समेत व्यवस्था गरिएको छ र सो अनुसार अध्ययनको सिफारिसका आधारमा बिक्री दर निर्धारण गरी नगरपालिकाले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, भरान बिक्री गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ ।

संभावनाः

यस शिर्षकबाट यस नगरपालिकामा राजश्व संकलन हुने अनुमान गरिएको छैन् ।

(ख) नक्सा पास दस्तुर

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्र भित्र नयाँ घर तथा भवन निर्माण गर्दा वस्ती विकास तथा भवन निर्माण आधारभूत मापदण्ड २०७२ र स्थानीय सरकारले निर्माण गरेको भवन निर्माण मापदण्ड अनुसार नक्सा पास गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यो नियम लागु हुनु पूर्व निर्माण भएका भवनको अभिलेखिकरण वापत दस्तुर लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । आ.व. ०७७।०७८ मा रु ५,३६,८७,०८८.०४ संकलन भएको देखिन्छ । घर निर्माणको गतिलाई हेर्दा यस नगरपालिकामा बार्षिक रुपमा नक्सापास दस्तुरमा बृद्धि हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सम्भावनाः

तालिका ११ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

भवनको किसिम र बनोट	आगामी आ.व.को अनुमान	प्रति घन फिट (रु)	औषत क्षेत्रफल	कूल संभाव्य रकम (रु.)
क) भवन निर्माण स्वीकृति आवासीय प्रयोजनको लागि				
१५०० वर्ग फिट सम्मको लागि	३००	१०	१५००	४५,००,०००
२५०० वर्गफुट सम्म	३००	१५	२५००	१,१२,५०,०००
३५०० वर्गफुट सम्म	२००	२०	३५००	१४०,००,०००
५००० वर्गफुट सम्म	१००	२३	५०००	५७५०,०००

५००० वर्गफुट भन्दा माथि	५०	२५	६०००	७५०००००
व्यवसायीक प्रयोजनका घर	३०	२५	३०००	२२,५०,०००
हाउजिङ कोलोनि एपार्टमेन्टहरु	५	२५	२००००	२५००,०००
नक्सा दरखास्त फारम	६८५	१०००	०	६८५,०००
निर्माण सम्पन्न	१००	३०००	०	३००,०००
अन्य (नामसारी, टहरा निर्माण, संसोधन आदि)	४००			२,००,००,०००
जम्मा				६८७,३५,०००

(ग) व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर संकलन गर्न सक्ने प्रावधान छ ।

सम्भावना:

नगरपालिका क्षेत्रमा संचालनमा रहेका स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, "घ" वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, फार्मेसी, निजी विद्यालय, तालिम प्रदायक संस्था, व्यावसायिक फर्म, सहकारी आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ संचालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । त्यस्ता संस्थाहरूलाई दर्ता तथा अनुमति प्रदान गर्दा व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर संकलनको संभावना देहाय अनुसार रहेको देखिन्छ ।

तालिका १२ : व्यवसाय रजिष्ट्रेशन तथा नविकरणदस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	व्यवसायको प्रकार	संख्या	औषत दर	कूल संभावना रकम (रु.)
१	घ वर्गका निर्माण व्यवसाय	४०	२५०००	२५,००,०००
२	फार्मेसी, निजी विद्यालय, तालिम प्रदायक संस्था	५००	१००००	५०,००,०००
३	स्थानीय व्यवसायिक फर्म	३००	१००००	३०,००,०००
४	सहकारी	५०	५०००	२५०,०००
५	नीजी कम्पनी	५००	५०००	२५,००,०००

जम्मा			१३२,५०,०००

सुझावहरू

- यसमा एफएम, रेडियो, विद्यालय स्थापना, व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युशन, कोचिङ, औषधी पसल, प्लटिङ, ढुँगा गिट्टी सर्वक्षण, उत्खनन्, उपयोग गरे वापतको अनुमति दिन र दस्तुर संकलन गर्न सक्ने ।
- आर्थिक ऐनमै दर्ता अनुमति दस्तुर दर निर्धारण गरी संकलन गर्ने
- अनुमति नलिई सञ्चालन गरेमा दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने
- डकर्मी, सिकर्मी, कालिगड, मिस्त्री, इलेक्ट्रिशियन सीपमुक्त पेशाका लाइसेन्स प्रणाली लागू गरी लाइसेन्स प्राप्त व्यक्तिले मात्र कार्य गर्न पाउने भएमा योगको गुणस्तर बढाउने र यसबाट पटके दस्तुर बढ्ने

(घ) सेवा शुल्क

१ सम्पत्ति तथा आयश्रोत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क (अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क)

विद्यमान अवस्था :

नगरपालिकाले कानून बमोजिम घर, जग्गा लगायत अन्य अचल सम्पत्ति र आयस्रोत मूल्याङ्कन गरी दिए वापत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क लिन पाउने व्यवस्था गरेको छ । सो व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले आर्थिक ऐन २०७७ मा सम्पत्ति र आयश्रोत मूल्याङ्कन सेवा शुल्कको दर निर्धारण गरेको छ । यस वापत बार्षिक करिब ५० लाख संकलन गर्न सकिने अनुमान गरिएको छ ।

संभावना :

(ङ) सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

विद्यमान अवस्था:

नगरपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडावाट संकलन गरी आएको छ ।

सम्भावना:

तालिका १३ : सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	सिफारिश प्रमाणीकरणको विवरण	आगामी आ.व.को अनुमान	औषत दर (रु. प्रति शिफारिस)	कूल संभावना रकम (रु.)
१	सिफारिश दस्तुर	३००००	१०००	३००,००,०००
२	घटना दर्ता दस्तुर	१०००	२००	२०००००
३	नाता प्रमाणित दस्तुर	१०००	३००	३०००००

४	अन्य दस्तुर	२००००	५००	१००,००,०००
	जम्मा			४०५,००,०००

(च) अन्य शुल्क

विद्यमान अवस्था:

नगरपालिकाले विभिन्न किसिमका शुल्कको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडावाट संकलन गरी आएको छ । आ.व. ०७७०७८ मा निजि धारा वापतको शुल्क ३८,०००, विद्युत सेवा शुल्क ९०,०१० न्यायीक दस्तुर ४८४० संकलन भएको देखिन्छ। यस्ता शुल्कहरु नियमित रुपमा संकलन नभएतापनि केही रकम बार्षिक रुपमा संकलन हुने सम्भावना देखिन्छ। माथि प्रस्तुत गरिएको शिर्षकबाट बार्षिक रु १५०,००० भन्दा बढी आय हुने सम्भावना देखिन्छ।

२. **सम्पति कर:** नगरपालिका क्षेत्रभित्र अनुसूचि (१) बमोजिम सम्पत्ति कर घर/जग्गा कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

३. **भूमि कर (मालपोत):** नागार्जुन नगरपालिका क्षेत्रभित्र अनुसूची (२) बमोजिम भूमि कर (मालपोत) लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

४. **घर बहाल कर:-** नागार्जुन नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा अनुसूचि (३) बमोजिम घर जग्गा वहाल कर लगाइने र असूल गरिनेछ ।

५. **उद्योग/व्यवसाय कर:** नगरपालिका क्षेत्रभित्र उद्योग, व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजिगत लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा अनुसूचि (४) बमोजिम व्यवसाय कर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

६. **जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर:** नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिबुटि, वनकस, कवाडी माल र प्रचलित कानूनले निषेध गरिएको जीवजन्तु वाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाखँ , छाला जस्ता बस्तुको व्यवसायिक कारोवार गरेवापत अनुसूचि ९५० बमोजिमको कर लगाइनेर असूल उपर गरिनेछ ।

७. **सवारी साधन कर:** नगरपालिका क्षेत्रभित्र दर्ता भएका सवारी साधनमा अनुसूचि (६) बमोजिम सवारी साधन कर लगाइने र असलु उपर गरिनेछ । तर, प्रदेश कानुन स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ ।

८ **विज्ञापन कर:** नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा अनुसूचि (७) बमोजिम विज्ञापनकर लगाइने र असूल उपर गरिनेछ । तर, प्रदेश कानुन स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ ।

९. **मनोरञ्जन करः** नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने मनोरञ्जन व्यवसाय सेवामा अनुसूचि (८) बमोजिम व्यवसाय कर लगाइनेर असलु उपर गरिनेछ । तर प्रदेश कानुन स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ ।

१०. **बहाल बिटौरी शुल्कः** नगरपालिका क्षेत्रभित्र आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेका अनुसूचि (९) मा उल्लेख भए अनुसार हाट बजार वा पसलमा सोही अनुसूचिमा भएको व्यस्था अनुसार बहाल बिटौरी शुल्क लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

११. **पार्किङ्ग शुल्कः** नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै सवारी साधनलाई पार्किङ सुविधा उपलध गराए वापत अनुसूचि (१०) बमोजिम पार्किङ शुल्क लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

१२. **ट्रेनिङ्ग, कोयोकिड, क्यानोइङ्ग, बन्जी जम्पिङ्ग, जिपफ्लायर र र्याफ्टीङ्ग शुल्कः** नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र ट्रेनिङ्ग, कोयोकिड, क्यानोइङ्ग, बन्जी जम्पिङ्ग, जिपफ्लायर र र्याफ्टीङ्ग सेवा वा व्यवसाय संचालन गरेवारत अनुसूचि (११) बमोजिमको शुल्क लगाइने र असूल उपर गरिनेछ ।

१३. **सेवा शुल्क, दस्तुरः** नगरपालिकाले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका अनूसूचि १२ मा उल्लिखित स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट सोही अनुसूचिमा व्यवस्था भए अनसार शुल्क लगाइनेर असूल उपर गरिनेछ ।

१४. **पर्यटन शुल्कः** नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्ने पर्यटकहरूवाट अनुसूची १३ मा उल्लिखित दरमा पर्यटन शुल्क लगाईने र असलु उपर गरिनेछ । तर प्रदेश कानुन स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोहि बमोजिम हुनेछ ।

१५. **कर छुटः** बमोजिम कर तिर्ने दायित्व भएका व्यक्ति वा संस्थाहरूलाई कुनैपनि किसिमको कर छुट दिईने छैन ।

१६. **कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धि कार्यविधिः** यो ऐनमा भएको व्यवस्था अनसार कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धि कार्यविधि नगरपालिकाले तोके अनुसार हुने छ ।

नागार्जुन नगरपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसूचिमा समावेस गरिएकोछ ।

परिच्छेद-चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धि नीति

नेपाल संघीय लोकतान्त्रीक गणतान्त्रिक प्रणालीमा रुपान्तरित भइसके पश्चात जारी भएको नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले नगरपालिकाको हालको आन्तरिक आय परिचालन सम्वन्धी व्यवस्था गरेको छ ।

नगरपालिकाको प्रथम नगरसभा देखिनै राजश्व परिचालनको लागि आर्थिक ऐन जारी गरी करका नीति, मापदण्ड तथा दरहरु जारी गरी स्वीकृत गरेको छ । नगरपालिकाको राजश्व सम्बन्धि नीति भन्नाले नगरपालिकाले बार्षिक रुपमा जारी गर्ने आर्थिक ऐन नै हो । त्यस्तै गरी कार्यपालिकाको तर्फबाट नगरप्रमुखले जारी गर्ने नीति तथा कार्यक्रमले नगरको राजश्व सुधारको लागि थप मदत पुग्ने देखिन्छ । यस सम्बन्धि नीति देहाय वमोजिम रहेको छ ।

- आन्तरिक राजस्व वृद्धि गर्न करको दायरालाई बिस्तार गर्दै, संभावित करका क्षेत्रहरुको पहिचान गरी सोको कार्यान्वयन गर्दै नगरपालिकाको आन्तरिक श्रोत वृद्धि गर्दै जाने,
- आयका नयाँ श्रोतहरुको पहिचानः करदाताको विवरण संकलन, आयका सम्भावित क्षेत्रहरुको पहिचान आदी ।
- नगरपालिकामा रहेका विभिन्न पर्यटकिय स्थलहरुलाई थप प्रभावकारी बनाउन नगरपालिकाबाट थप निर्माणका कायक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
- Polluters Payको सिद्धान्त अवलम्वन गर्ने,
- महत्वपूर्ण कार्यहरु राजस्व, घर नक्शा पास आदि सबैलाई बिस्तारै Softwareको जडान गरी कम्प्युटर प्रणालिबाटै कार्य गर्न आवस्यक ब्यवस्था मिलाउने ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

यस नगरपालिकामा आय संकलनको संस्थागत क्षमताको बिषयलाई विश्लेषण गर्दा राजश्व शाखा र कार्यरत कर्मचारीको भूमिका महत्वपूर्ण हुनेहुँदा राजश्व शाखा स्थापना भई वडा स्तरबाट समेत राजश्व संकलन भएको देखिन्छ । राजश्व संकलनको लागि राजश्व सफ्टवेयर मार्फत कर संकलन गर्ने गरिएको छ । नगरक्षेत्रमा रहेका सम्भावित करदाताको विवरण तथा अभिलेखीकरण भने भएको देखिदैन् । राजश्व शाखाको काम राजश्व असुल गर्ने भन्दा पनि करदाताको राजश्व संकलन गर्ने मुख्य भूमिका रहेको देखिन्छ । भविश्यमा नगरपालिकाले राजश्व अभिबृद्धिको लागि सम्भावित करदाताको विवरण संकलन गरी सोही अनुरुप कर राजश्वलाई बृद्धि गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

४.३ आन्तरिक आय परिचालन

यस नगरपालिकाको विगत तिन आर्थिक वर्ष र चालु आ.व.को प्रस्तावित आन्तरिक आय विवरण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १४ : विगत ४ आ.व.को यथार्थ आय विवरण

क्र.सं.	आय शीर्षक	२०७४/७५ यथार्थ	२०७५/७६ यथार्थ	२०७६/ ७७ यथार्थ	२०७७/ ७८ यथार्थ
१	आन्तरिक आय				
१.१	स्थानीय कर				
१.१.१	सम्पत्ती कर	१८१०८६	४५७०४७०३	१३३५५९७२	३९१४२०३३
१.१.२	अचल सम्पतिमा लाग्ने कर	०	३३३६८६७१	०	०
१.१.३	संस्थागत सम्पतिमा लाग्ने बार्षिक कर	०	११६८४३६	०	०
१.१.४	मालपोत तथा भूमिकर	३४०७०५८	३६४४६९९	७६५०३७	१८५२०४५
१.१.५	घरजग्गा कर	३४९८२६९१	०	०	०
१.१.६	घर बहाल कर	२७४७६९६	१२३३६०३२	५९८३४५३	२८५६२४३७
१.१.७	बिटौरी कर	०	०	०	०
१.१.८	व्यवसाय (दर्ता)कर	२०१७७१३	४०४८५२५	३१०२६९५	६८३१२२९
१.१.९	सवारी दर्ता /साधन कर	६०००		१७९८०३३७	०
१.१.१४	सरकारी सम्पत्तिको वहालबाट प्राप्त आय	०	०	०	०
१.२	सेवा शुल्क				
१.२.१	सवारी पार्कीङ शूल्क	०	०	०	०
१.२.२	खानेपानि शुल्क	०	०	०	०
१.२.३	पर्यटन शुल्क	०	०	०	०
१.२.४	अचल सम्पत्ती मूल्यांकन शूल्क	२९६४६४	०	०	०
१.२.५	सार्वजनिकसुविधा उपभोग शुल्क	८०००	०	०	०

१.२.६	सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	१९०३०७	०	०	०
१.२.७	अन्य सेवा शुल्क	५१२२९	०	०	०
१.२.८	प्राविधिक शुल्क	१६३१०००	०	०	०
१.२.९	विपद व्यवस्थापनकोष	६७९३८१	०	०	०
१.२.१०	परिक्षा शुल्क	५६००	०	०	०
१.२.११	नीजिधारा वापतको शुल्क	०	२१७३३७	०	३८०००
१.२.१२	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	०	०	०	०
१.३	दस्तुर				
१.३.१	दर्ता तथा नविकरण	९५१५२०	०	०	०
१.३.२	नक्सा पास दस्तुर	३९९१४५९०	४३६२१४६६.९	२१८२१६६६	५३६८७०८८
१.३.३	नक्साफाराम	२६३७७९७	०	०	०
१.३.४	नक्सा नामसारी	५०७३५८२	०	०	०
१.३.५	निर्माण सम्पन्न	८६६३४९४	०	०	०
१.३.६	सिफारीस	६३०४६९२	१५३५२५०४	७७३४०५२	२५४९४७८२
१.३.७	चारकिल्ला प्रमाणित दस्तुर	२४३७३००	०	०	०
१.३.८	घरबाटो प्रमाणित दस्तुर	१४५५५९५७	०	०	०
१.३.९	विद्युत लाइन जडान	५४४४१०			९००१०
१.३.१०	नाता प्रमाणित दस्तुर	२७४४५५	२२५७००	१२००	७३३००
१.३.११	अन्य दस्तुर	५३११२३.३७	१७२१७७५१.३४	६४००४८९	४६३५६९९
१.३.१२	निवेदन दस्तुर	२०४८२५	०	०	०
१.३.१३	पञ्जिकरण	७७०००	३२२४१५	१६२००	६११००
१.३.१४	न्यायीक दस्तुर	०	०	0	४८४०
१.४	बिक्री				

१.४.३	अन्य बिक्रि				
१.४.४	वस्तु तथा सेवा विक्रिबाट प्राप्त रकम	०	२१७३३७	०	०
१.६	**अन्य आय**				
१.६.१	भाडा– घर, सटर, पसल, जग्गा	३८०३५१	०	०	०
१.६.२	धरौटी जफत वा फिर्ता	२७४७७५२	६४९८१४६.१२	०	६७०,०००
१.६.३	अन्य विविध आय	६१८०३०८	२५३३६३०९		०
१.६.४	वेरुज असुली		७०४९७६.६		०
१.६.५	बैंक मौज्दात				१६८८३६११३
१.६.६	जनसहभागिता				२०००००
१.६.७	अन्य संस्थागत अनुदान				२०००००
२	**राजश्व बाँडफाँड**			०	०
२.१	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर		२३०८८४३२२	१८९९१४९८५	२७१४१०९८८
२.२	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व		८३३०४४३६	०	०
२.३	बाँडफाँड भइ प्राप्त हुने वन रोयल्टी	०	०	०	१०१९८७०
२.४	बाँडफाँड भइ प्राप्त हुने खानी तथा खनिज सम्बन्धि रोयलटी	०	०	०	०
२.५	बाँडफाँड भइ प्राप्त हुने मूल्य अभिबृद्धि कर	०	०	०	६२६७१३५१
२.६	बाँडफाँड भइ प्राप्त हुने अन्तशुल्क	०	०	०	१८७७५६१३
२.७	बाँडफाँड भइ प्राप्त हुने सवारी साधन कर	०	०	०	२६३६९५३०
	जम्मा (आन्तरीक खुद आय)	१२,८३,७४,९७०	५२,४१,७३,७६७	२६,७०,७६,०८६	७१,०६,२६,०२८

३	**वाह्यि स्रोत**				
३.१.	**संघिय अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरण**		**५१५५७६२५०**		
३.१.१	अन्तरसरकारी अनुदान		४८०२२६२५०		
३.१.२	संघिय समानिकरण अनुदान (निशर्त अनुदान)	२१२२६९०००	९०५९८०००	२१४२२७०००	१९७४०००००
३.१.३	संघिय शसर्त अनुदान	१७१०६५८००	२६३५७३२५०	१८३६९५०००	२३५१७६०००
३.१.४	संघिय समपुरक अनुदान		६००००००	१६११३९७७.५०	०
३.२	**संघिय विशेष अनुदान**			**२५००००००**	**०**
३.२.१	प्रदेश अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरण				
३.२.२	समानिकरण अनुदान				१०९,९९०००
३.२.३	शसर्त अनुदान चालु				१७२,१९०००
३.२.४	समपुरक अनुदान				२९९३९०००
३.२.५	विशेष अनुदान				२२९२०००
३.२.६	अन्य अनुदान	२९५६६०	४६७३०००	१५२९९३०	०
३.२.७	जि.स.स.बाट प्राप्त अनुदान	३०७००००	०	०	०
३.२.८	अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान	३८४१६००	३५३५००००		
३.२.९	शसर्त पुँजीगत अनुदान		३५३५००००		
३.२.१०	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान			३००२५७४	९५००००००
३.२.११	लागत सहभागिता	२६२०४३६५			
	कुल आय				

४.४ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरु

नागार्जुन नगरपालिका काठमाडौं उपत्यकामा रहेको र सबै प्रकारका प्रणालीको व्यवस्थापन गर्न सहज र पहुँच भएतापनि राजश्व परिचालनमा यस नगरपालिकाको आफ्नै किसिमका सवाल र समस्याहरु रहेका छन् । राजश्व परिचालनमा देखिएका मूल सवालहरुलाई यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ ।

(१) **तथ्यांक प्रणाली व्यवस्थीत गर्ने** : यस नगरपालिकामा नविन प्रविधिको प्रयोग गरेर हाल सम्म नगर बस्तुगत विवरण तयार भएको देखिदैन । नगर वस्तुगत विवरणको अभावमा नगरपालिकाको वास्तविक अवस्था चित्रण गर्न नसकिने भएकोले नगर वस्तुगत विवरण व्यवस्थीत गर्नु पनि सबालको रुपमा रहेको छ ।

(२) **करयोग्य क्षेत्र र करदाताको स्पष्ट विवरण नहुनु** : नगरपालिकामा भएका करदाताको खण्डिकृत तथ्यांक राखिएको छैन । नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरी करदाताहरुको खण्डिकृत तथ्यांक राख्ने र सोको आधारमा करको दायरा फराकिलो पार्नुपर्ने अर्को थप सवालको रुपमा रहेको छ ।

(३) **कर संकलन प्रविधिको प्रयोग** : कर संकलनको लागि सञ्चालन ल्याइएको सफट्वेयर प्रणालीलाई वडा वडामा थप व्यवस्थीत गर्नुपर्ने देखिन्छ । सफ्टवेयर प्रणालीमा वडा स्तरका करदाताहरुको विवरण राख्ने र वडा स्तरबाटै कर संकलन गर्ने अभ्यासलाई थप शसक्त पार्नुपर्ने देखिन्छ ।

(४) **करदाता शिक्षा र सुनुवाई प्रणाली**: करदाता शिक्षालाई थप प्रभावकारी बनाउन, एसएमएस र हेल्प डेस्कलाई प्रभावकारी बनाउनुपर्ने देखिन्छ ।

परिच्छेद-पाँचः राजश्व सुधार कार्ययोजना

५.१ राजश्व सुधार कार्ययोजना

नगरपालिकाको राजस्व संकलन सम्बन्धि कानुनी अधिकार, अन्य नगरपालिकामा गरिएको अधिकारको अभ्यास, एक प्रभावकारी स्थानीय सरकारको रुपमा नगरपालिकाले गनुपर्ने कार्यहरु लगायत समग्र अवस्था लाई मध्यनजर गर्दै नीलकण्ठ नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजनालाई देहाय अनुसार क्षेत्रगत रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

- *समन्वय तथा संगठन विकास*

सुधारकोलागिगनुपर्ने कार्यहरु	उद्देश्य तथा लक्ष	समयावधि	जिम्मेवारी
१. थप जनशक्ति पुर्ति गर्नु पर्ने	यथेष्ठ कर्मचारीको व्यवस्था भएको हुने	१ वर्ष भित्र	१. नगर कार्यपालिका २. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२. कर्मचारीलाई भ्रमणको व्यवस्था	कर्मचारी उत्साहित भएको हुने	३ महिना भित्र	१. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३. कम्प्युटर तालिम लगायत सेवाकालीन तालिमको व्यवस्था	कर्मचारीको क्षमता वृद्धि भएको हुने	६ महिना भित्र	""
४. Right man in the Right Placeको व्यवस्था	कर प्रशासन सुदृढ भएको हुने	तुरुन्तै	""
५. सेवाग्राही प्रतिक्षालयको व्यवस्था	करदाता प्रोत्साहित भएको हुने	""	१. नगर कार्यपालिका २. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
६. Digital Display को व्यवस्था	""	आवश्यकता अनुसार	""
७. उ.वा. संघ, तथा नागरिक समाज सँग समन्वय गर्नु पर्ने	उपयुक्त समन्वय भएको हुने	६ महिना भित्र	१. प्रमुख/उपप्रमुख २. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
८. अनुगमन प्रणाली लाई प्रभावकारी वनाउने	पारदर्शिता तथा जवाफदेहितामा प्रगति भएको हुने	आवश्यकता अनुसार	१. प्रमुख/उपप्रमुख २. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

- *सम्पत्ति परिचालन*

सुधारकोलागिगनुपर्ने कार्यहरु	उद्देश्य तथा लक्ष	समयावधि	जिम्मेवारी
१. नगरपालिका तथा अन्य सरकारी स्वामित्वमा रहेको न.पा.अन्तगर्तको जग्गाको लगत विवरण तयार गरी अद्यावधिक गर्ने	सम्पत्तिको लगत अद्यावधिक भएको हुने	आगामी आ.व.बाट शुरु	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२. न.पाको स्वामित्व र हकभोगमा रहेको जग्गा आयमूलक कार्यमा प्रयोग	सम्पत्तिको उचित सदुपयोग भै रावस्व वृद्धि भएको हुने	""	१. प्रमुख/उपप्रमुख

सुधारकोलागिगनुपर्ने कार्यहरु	उद्देश्य तथा लक्ष	समयावधि	जिम्मेवारी
गर्ने (हाट बजार, बजार, पार्क, पोखरी, वनभोजस्थल आदी)			२. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३. न.पाले निर्माण गरेको, हस्तान्तरण भई आएको तथा हकभोगको भवन तथा संरचनाको लगत विवरण तयार गर्ने, मर्मतसंभार गरी भाडामा लगाउने	सम्पत्तिको उचित सदुपयोग भै रावस्व वृद्धि भएको हुने	” ”	१. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
४. भौतिक संरचना तथा आयोजना निर्माण गर्दा भाडा तथा शुल्क लाग्ने जस्ता भवन तथा संरचना निर्माण गरी भाडामा लगाउने	सम्पत्तिको उचित सदुपयोग भै रावस्व वृद्धि भएको हुने	” ”	१. प्रमुख/उपप्रमुख २. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

- *सार्वजनिक निजी साझेदारी*

सुधारकोलागिगनुपर्ने कार्यहरु	उद्देश्य तथा लक्ष	समयावधि	जिम्मेवारी
१. हाटबजार तथा बजारस्थलको पहिचान, पूर्वाधार निर्माण र संचालन	सम्पत्तिको उचित सदुपयोग भै रावस्व वृद्धि भएको हुने	आगामी आ.व.बाट शुरु	१. प्रमुख/ उपप्रमुख २. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२. तरकारी र फलफुल बजारको पहिचान, निर्माण र संचालन गर्ने	” ”	” ”	” ”
३. पशु वधशालाको स्थल पहिचान, निर्माण र संचालन गर्ने	” ”	” ”	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
४. न.पा.को जग्गामा सार्वजनिक निजी साझेदारीमा व्यवसायिक कम्प्लेक्स् निर्माण गर्ने	” ”	” ”	१. अध्यक्ष २. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

- *आयको लगत अभिलेख*

सुधारकोलागिगनुपर्ने कार्यहरु	उद्देश्य तथा लक्ष	समयावधि	जिम्मेवारी
१. करदाताहरुको एकिकृत लगत अभिलेख संकलन गरी कम्प्युटर प्रणालीमा आधारित डाटावेश तयार गर्ने	लगत अद्यावधिक भएको हुने	चालु आ.व.बाट शुरु	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२. आय संकलन विवरण अद्यावधिक गर्ने	विवरण अद्यावधिक भएको हुने	” ”	” ”

- *कर र शुल्क संकलन*

सुधारकोलागिगनुपर्ने कार्यहरु	उद्देश्य तथा लक्ष	समयावधि	जिम्मेवारी
१. संकलित तथ्याङ्कलाई एकीकृत कर प्रणालीमा प्रविष्ट गरी वेव एप्लीकेशन मार्फत प्रत्येक वडा कार्यालयबाटै संकलनको व्यवस्था गर्ने	कर प्रशासन सुदृढ भएको हुने	आगामी आ.व.बाट शुरु गर्ने	१. प्रमुख/उपप्रमुख २. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२. तथ्याङ्क सफ्टवयरलाई GIS प्रविधिमा आवद्ध गर्ने	कर प्रशासन सुदृढ भएको हुने	२ बर्ष भित्र	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३. वडा कार्यालयबाट कर संकलनको व्यवस्था गर्ने	कर प्रशासन सुदृढ भएको हुने	” ”	” ”

सुधारकोलागिगनुपर्ने कार्यहरु	उद्देश्य तथा लक्ष	समयावधि	जिम्मेवारी
४. समय समयमा करदातालाई सिस्टमबाटै कर बारे मेसेजबाट जानकारी दिने व्यवस्था मिलाउने	बिलिङ प्रणालि लागु भएको हुने	आगामी आ.व.बाट शुरु गर्ने	״״
५. विद्युतीय भुक्तानीको व्यवस्था मिलाउने	कर प्रशासन सुदृढ भएको हुने	״״	״״
६. कर सम्बन्धि गुनासो व्यवस्थापन प्रणाली लागु गर्ने	पारदर्शिता तथा जवाफदेहितामा प्रगति भएको हुने	चालु आ.व. बाट	״״
7. Tax Clearance system लागु गर्ने	कर प्रशासन सुदृढ भएको हुने	״״	״״
८. समय समयमा करका संभाव्य क्षेत्र र करका दर अध्ययन तथा समीक्षा गरी दायरा र दरमा बृद्धी गर्ने	कर प्रशासन सुदृढ भएको हुने	״״	१. प्रमुख/उपप्रमुख २. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
१०. व्यवसाय कर संकलनको लागी टोली खटाउने ।	कर प्रशासन सुदृढ भएको हुने	तुरुन्त	״״

परिच्छेद-छ : आगामी तिन बर्षको आय प्रक्षेपण

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

उल्लेखित आधारहरुका आधारमा रही आगामी तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७८।७९ देखि ०८०।०८१ सम्मको) का लागि नगरपालिकाको प्रक्षेपित आय देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १५: आर्थिक वर्षहरु २०७८।७९ देखि २०८०।०८१ सम्मको प्रक्षेपित आय (रु.)

	आ.व.०७७।०७८		आ.व प्रक्षेपण		
शीर्षक	प्रस्तावित आय	वास्तविक आय	०७८।०७९	०७९।०८०	०८०।०८१
संघीय सरकार	३९,०४,००,०००	४३२५७६०००	४७५८३३६००	५२३४१६९६०	५७५७५८६५६
समानिकरण अनुदान	१९,७४,००,०००	१९७४०००००	२१७१४००००	२३८८५४०००	२६२७३९४००
शसर्त अनुदान चालु	१९,३०,००,०००	२३५१७६०००	२५८६९३६००	२८४५६२९६०	३१३०१९२५६
प्रदेश सरकार	६,३७,५७,०००	६०४४९०००	६६४९३९००	७३१४३२९०	८०४५७६१९
समानिकरण अनुदान	१,०९,९९,०००	१०९,९९०००	१२०९८९००	१३३०८७९०	१४६३९६६९
शसर्त अनुदान चालु	१,७२,१९,०००	१७२,१९०००	१८९४०९००	२०८३४९९०	२२९१८४८९
विषेश अनुदान चालु	५०,००,०००	२२९२०००	२५२१२००	२७७३३२०	३०५०६५२
समपुरक अनुदान चालु	२,९९,३९,०००	२९९३९०००	३२९३२९००	३६२२६१९०	३९८४८८०९
अन्य अनुदान चालु	६,००,०००	0	१००००००	१२०००००	१५०००००
राजस्व बाडफाड	७०,६४,९३,५२३	३८०२४७३५२	४११९३४६३१.३	४४६२६२५१७	४८३४५१०६०
घरजग्गा रजिष्टेशन दस्तुर	३९,६०,००,०००	२७१४१०९८८	२९४०२८५७०	३१८५३०९५१	३४५०७५१९७
बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मूल्य अभिबृद्धि कर	१५,८६,८६,३२८.६५	६२६७१३५१	६७८९३९६३	७३५५१७९३	७९६८१११०
बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	१,५०,००,०००	१८७७५६१३	२०३४०२४७	२२०३५२६८	२३८७१५४०
बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	३,५०,००,०००	२६३६९५३०	२८५६६९९०	३०९४७५७३	३३५२६५३७
बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी	५,००,०००	१०१९८७०	११०४८५९	११९६९३०	१२९६६७४
बाँडफाँड भई प्राप्त खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी	१०,१३,०७,१९५	0			
अन्तरिक श्रोत	७४,३८,१७,१४१	३३०२८८६६६	५१०३३५०००	५६१३६८५००	६१७५०५३५०
सम्पती कर	१२,०६,४२,३०५	३९१४२०३३	१५०५०००००	१६५५५००००	१८२१०५०००
भुमिकर/मालपोत	२०,००,०००	१८५२०४५	३५०००००	३८५००००	४२३५०००
घरवहाल कर	७,७०,३३,४३३	२८५६२४३७	६६००००००	७२६०००००	७९८६००००
सरकारी सम्पत्तीको वहालबाट प्राप्त आय	७,००,००,०००	०	५०००००	५५००००	६०५०००
निजी धारा वापतको शुल्क	३,००,०००	३८०००	५००००	५५०००	६०५००

न्यायिक दस्तूर	१,००,०००	४८४०	१0000	११000	१२१00
शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	५,००,०००	0	५0000	५५000	६0५00
नक्सापास दस्तुर	१७,००,००,०००	५३६८७0८८	६३७५0000	७0१२५000	७७१३७५00
सिफारिश दस्तुर	३,४३,४७,७०७.३८	२५४९४७८२	४0५00000	४४५५0000	४९00५000
व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	५०,०००	६११00	७५000	८२५00	९0७५0
नाता प्रमाणित दस्तुर	१,००,०००	७३३00	१00000	११0000	१२१000
अन्य दस्तुर	१,५०,००,०००	४६३५६९९	६000000	६६00000	७२६0000
व्यावसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१,००,००,०००	६८३१२२९	८000000	८८00000	९६८0000
धरौटी सदरस्याहा	१,००,०००	६७0,000	७00000	७७0000	८४७000
बैंक मौज्दात	१६,८६,४३,६९५.६२	१६८८३६११३	१७0000000	१८७000000	२0५७00000
जनसहभागिता	२,००,००,०००	२00,000	३00000	३३0000	३६३000
अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	२,००,००,०००	२00,000	३00000	३३0000	३६३000
कूल जम्मा	१,९२,४४,६७,६६४	१,१४,३१,१२,०१८	१,३९,८१,०३,२३१	१५३,१०,४७,९७७	१६७,६७,१५,०६६

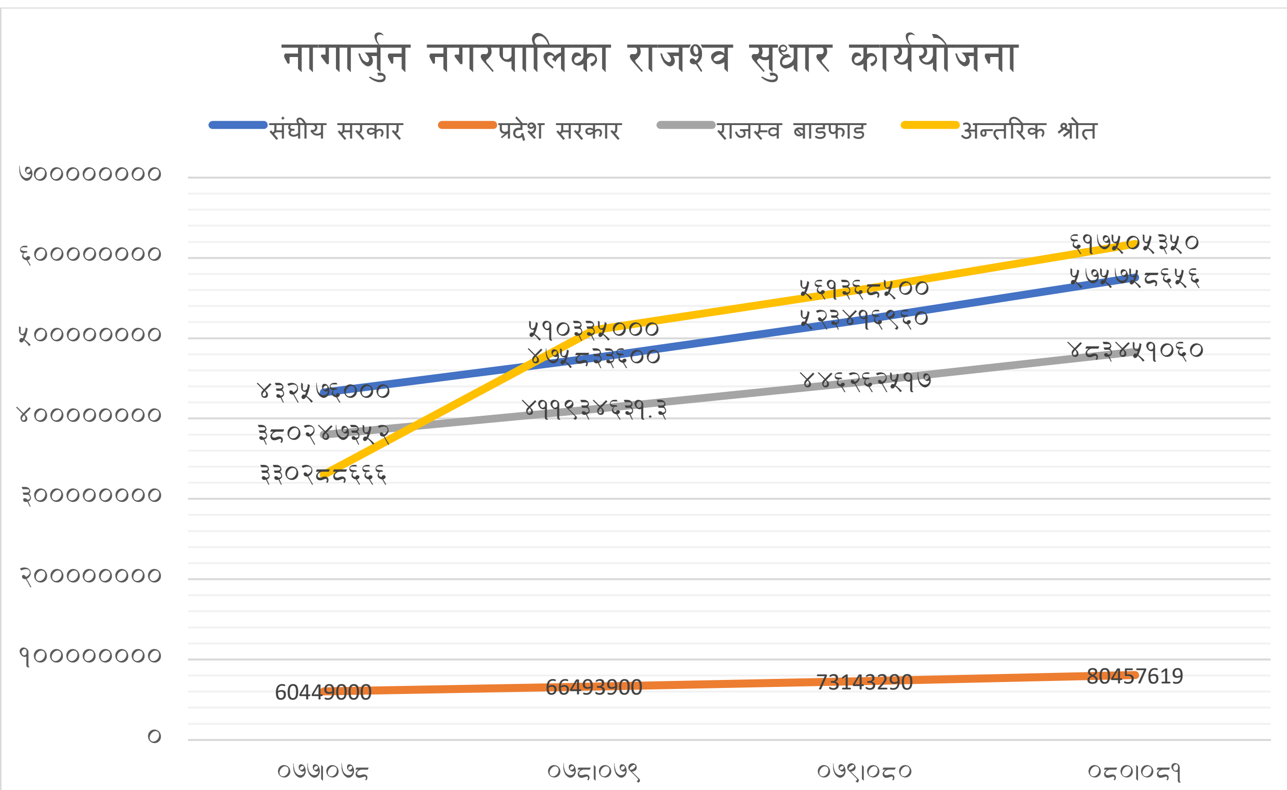

परिच्छेद-सात : अपेक्षित नतिजा

राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारी पश्चात देखिएका केही सुधार गर्नुपर्ने पक्षलाई समेत विश्लेषण गर्दा यो योजनाको तयारी पश्चात नगरपालिकाबाट देहायका बिषयहरुमा सुधार भई नगरको आन्तरिक राजश्व सुधार हुने अपेक्षा लिइएको छ ।

१. नगरपालिकाले राजश्व सुधार कार्ययोजनामा प्रस्ताव गरिएको राजश्व प्रक्षेपण अनुसार आफ्नो आन्तरिक आय बढाउन पहल गरेको हुनेछ ।

२. आगामी आर्थिक बर्षबाटै नगरपालिकाले सर्भेक्षण मार्फत आन्तरिक आयमा अभिवृद्धि गर्न आन्तरिक आयका मुख्य स्रोतहरु जस्तैः व्यवसाय दर्ता, सम्भाव्य घरवहाल कर आदी जस्ता क्षेत्रहरुको पहिचान गरी अभिलेखीकरण प्रक्रियालाई व्यवस्थीत गरिनेछ ।

३. नगरपालिकाको हाल रहेको राजश्व संकलन सफ्टवेयरमा थप परिमार्जन गरी सबै वडा तहबाटै राजश्व संकलन प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी वनाइनेछ ।

४. राजश्व सम्बन्धी नीतिमा थप परिमार्जन भई आगामी तिन बर्षमा राजश्वमा दुइ गुना बृद्धि गरिनेछ ।

६. राजश्वलाई थप प्रभावकारी बनाउन राजश्व सम्बन्धी नीतिमा थप सुधार गरिनेछ जस्तै समयमा राजश्व बुझाउने करदातालाई छुटको व्यवस्था आदि ।

७. राजश्वको अंसलाई कुल बजेटको ३० प्रतिशत सम्म पुर्याइनेछ ।

<u>अनुसूचिहरु</u>

१. नगरपालिकाको आ.व.०७७।०७८ को आर्थिक ऐन

२. तथ्यांक संकलन फाराम

३. छलफल तथा बैठकका माइन्युटहरु